

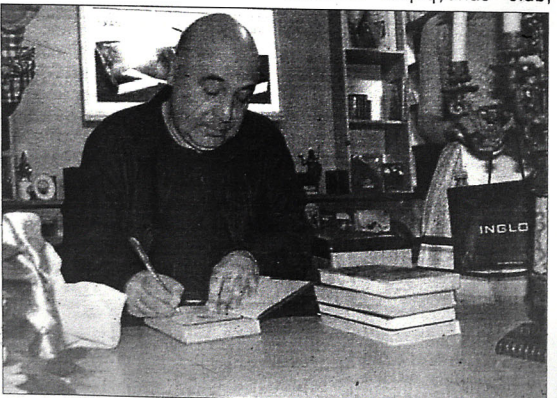
Böyük Çin filosofu Konfutsi yazırdı ki, hər bir insanın həyat yolunu onun mənəvi dünyası, xarakteri müəyyən edir. Bu dünyada hər birimiz öz ömür yolumuzla addımlayırıq. Kimisi üçün bu yol hamardır, kimisi üçün enişli-yoxuşlu. Bu yolu elə addımlamalıyıq ki, sonunda qoyduğumuz iz silinməsin, şəraflə, ləyaqətlə keçək ömür yolumuzu.

"Ekspress"-in "Ömür yolu" layihəsində elə şəxslərin ömür yoluna nəzarət salacağı ki, yoldan nəyə öyrənə bilək.

"Tanınmış yazıçı Con La Karre demişdi ki, müsəlman olan yazıçı, ümumiyyətlə, dedektiv yazma bilməz. Ona görə ki, onların dini irrasional dindir. Xristianların dini rasionaldır. Şəkil çəkib konkret göstərir ki, bax, bu, İsa peyğəmbərdir, bu isə İblisdir. Bizdə bu belə deyil. Bizdə Allah ürəyimizdədir. Biz ya inanırıq, ya inanmırıq. Bilirsiniz, mən oxunmadığı təkcə dedektivlə əlaqələndirməzdim. Görünür, kitablarımda nəyə toxuna bilirəm, nəyə alıram. Dedektiv yazıçıları çoxdur. Görünür ki, mən oxucularıma nəyə verə bilirəm. Kitablarımı İsveç və Norveçdə 32 yeyroya satırlar. Türkiyədə xeyli kitabım çıxıb, Amerikada, Fransada, Bolqarıstanda, Rumıniyada və Ukraynada kitablarım nəşr olunub. Siza deyim ki, mən heç vaxt sifarişlə yazmamışam. Amma Ukrayna dilindəki bir kitabı sifarişlə yazmışam. Bu, prezident Yanukoviçlə bağlı kitabdır. Bu, bizim üçün də bir fəxrdir. 60 milyonluq Ukraynada yazıçı tapmadılar, mənim yanıma gəldilər. Görünür, mən insanlarda nəyə isə toxuna bilmişəm ki, insanlar oxuyur. Mənə deyirlər ki, sən insanları başa düşə bilir, onları bizə çatdırırsən". Belə söyləyir müsahibələrinin birində Çingiz Abdullayev... "Ömür yolu"nda yazıçı-hüquqşünasın ömür səhifələrini vərəqləyərək onun həyat və yaradıcılığını oxucuya daha geniş formada təqdim etməyə çalışacağıq

Hobbisi yazıçı olan hüquqşünas

- İnsan ömrünü fəsillərə ayırılır... Yaz-yay fəslü ömrün gənclik illəri ilə müqayisə edilir, payız-qış ömrün bir qəder yaşlı dövrünə bənzədir. Çingiz Abdullayev üçün bu fikirlər yeni

Yeni nəsillər Qarabağ torpaqlarını görmür və zaman keçdikcə unudula bilər, bu, böyük faciədir!

ifadə edir?

- Fəsillərin insan ömrü ilə müqayisə olunması təbii haldır. Apreldə doğulmuşam, bütün fəsilləri də sevirem. Eldar Ryzanovun bir şeirində dediyi kimi: "U prirodi net ploxyo poqodi". Hər gün Allaha şükür edirəm ki, belə gözəl həyatda yaşamağı qismət edib bizə. Doğrudur ki, isti, günəşli havanı daha çox sevirem, ancaq fərqi yoxdur, qış fəslü də qar, tufanı ilə gözəldir. Payız fəslinə nə haq yere "qızılı payız" demirlər ki... Bir də ki, bütün məhsulların olduğu bir fəsildə necə dərinmək olar?!

Demək olar ki, dünyanın bütün ölkələrini gəzmisəm, həmin ölkələrin ədəbiyyatı, mədəniyyəti, adət-ənənəsi, yeməkləri ilə yaxından tanış olmuşam və hər dəfə də özlüyümdə etiraf etmişəm ki, bizim yeməklər bir başqa ləzzətdir. Və ya öz musiqimiz bir başqa gözəldir, bir sözlə, biz, sözün yaxşı mənasında, tamam fərqliyik.

- Hüquqşünas bir ailədə, həttə nəsildə böyüyən və ixtisas seçmə eyni fakültəni seçən, sonralar hüquqşünas kimi çalışan Çingiz Abdullayevin ədəbiyyata gəlişi və dedektiv yazıçı kimi dünyaya səs salması heç də təsadüf ola bilməzdi...

- Haqlısınız, mənim ulu babam, babam, qardaşlarım, emilərım hüquqşünas olub,

həttə uşaqlarım da hüquqşünasdır. Bir sözlə, bizdə dörd nəsillə hamısı hüquqşünasdır. Atam Akif Abdullayev Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı olub, Naxçıvan Muxtar Respublikasında prokuror, Bakı şəhərində prokuror müavini, Azərbaycan Vəkillər Kollegiyası Rayasət Heyətinin sədri vəzifələrində çalışıb. Yeri gəlmişkən, atam Naxçıvan Muxtar Respublikasında prokuror işləyəndə cəmi 27 yaş olub. Bəzi

özələri bir yere aid bilmirlər...

- Çünki qəhrəmanlarım daha çox dünyəvi qəhrəmanlardır. Onlar dünyanın hər yerində yaşaya bilər, onlar bütün dünyaya üçün sadəcə qəhrəmandırlar. Məsələn, detektiv qəhrəmanların ailəsi olmaz, çünki ailə onları zəif nöqtəsi olur və bu zəif nöqtədən onu vura bizi-fələrinə çalışıb. Yeri gəlmişkən, Şerlok Holms, Erkül Puaro, Niro Vulf və başqa detektivləri misal göstərmək olar. Onların zəif tərəfləri olmadığı

səmimi olduğumu hiss edir, yalan danışmadığımı hiss edir, kiməsə yaltaqlanmıram, kiminsə xoşuna gəlmək üçün yazmıram və öz mövqeyimi axıra qədər ortaya qoyuram. 1993-cü ildə yazmışdım ki, kim SSRİ üçün heylsilənmiş, onun ürəyi yoxdur. Kim onu yenidən bərpə etmək istəsə, onun başı yoxdur. Təsəvvür edin ki, 2000-ci ildə Vladimir Putin buraya gələndə bu sözü demişdi. Hamı məni təbrik edirdi ki, Putin sənəni kita-

SÖZ deməyi

Çingiz Abdullayev: Kiməsə yaltaqlanmıram,

Mən özümü dahilerdən - Nizamiden, Tolstoydan, Dantedən və başqalarından ağıllı və ya istedadlı hesab etmərəm, sadəcə yazdığım əsərlərdə öz mövqeyimi ortaya qoyuram ki, bu da oxucu tərəfindən maraqla qarşılanır...

ləri deyirdilər ki, atası naxçıvanlı olduğu üçün kitablarını çap edirlər. Atam, dediyim kimi, sadəcə Naxçıvanda çalışıb. Yer məsələsinə gəlincə, sizin aldığınız bu müsahibə vasitəsilə deyim hamı da bilsin-anam bakılı, atam qarabağlıdır. Kitablarımla yayımlanmasına gəlincə, dünyanın müxtəlif ölkələrində, müxtəlif dillərində kitablarım nəşr olunur. Və onu da qeyd edirəm ki, ixtisas olaraq hüquqşünaslığa seçməyim təsadüf olmadığı kimi, bu peşənin yaradıcılığımın təsirini də istisna etməm. Mən bu peşəni bilirəm, 8 il hüquqşünas olaraq çalışmışam, həttə özümü hüquqşünas kimi təsdiq etmişəm. Necə deyirlər, hobbisi yazıçı olan hüquqşünas... Baxmaya-raq ki, ədəbi fəaliyyətə uşaqlıq illərindən başlamışam, daha çox futboldan yazırdım, həttə uşaqlıq dostlarımla heç də həmin yazıları saxlayırlar. Ancaq bir vaxtlar mənə desəydilər ki, yazıçı olacağam, buna inanmazdım. Həyat, tale isə başqa söz deyir.

- Əsərlərinizdə qəhrəmanlarınız bir yere, bir məkana sığmır,

üçün onlara təzyiq göstərmək mümkün olmayıb.

Kim SSRİ üçün heylsilənmiş, onun ürəyi yoxdur, kim onu bərpə etmək istəyir, onun başı yoxdur

- Yazıçı təxeyyülündə hadisələrə olan münasibət bir qədər fərqlidir. Məsələn, hadisələrdən təsirlənmək və hadisələrin axarına getmək kimi...

- Sadəcə, hər hansı bir hadisədən təsirlənərək yazmağı gözləmirəm, çünki həmişə yazmaq istəyirəm və həmişə də yazıram. Mən daha çox müşahidə edirəm, insanların bir-birinə, çevrəsinə olan münasibətlərinə baxıram. Bir dəfə siyasetçilərdən birindən soruşdum ki, axı bir vaxtlar əleyhinə olduğun bir lideri hazırda necə olur ki, dəstəkləyirsən, cavabında, "siyasət çirkin şeydir de; dünən pisləyirdin, bu gün tərifləyirsən" söylədi. Mən belə şeyləri, başa düşə bilmirəm. Çox vaxt mənə sual verirlər ki, nəyə görə sən kitabların daha çox oxunur? Cavab sadədir; bəlkə ona görə ki, oxucu tam

bindən sitat götürür. Mən özümü dahilerdən - Nizamiden, Tolstoydan, Dantedən və başqalarından ağıllı və ya istedadlı hesab etmərəm, sadəcə yazdığım əsərlərdə öz mövqeyimi ortaya qoyuram ki, bu da oxucu tərəfindən maraqla qarşılanır. Əgər dünyanın əksər ölkələrində Çingiz Abdullayevi oxuyurlarsa, onun yaradıcılığını bilirərsə, deməli, söz xatirə söz deyil, mehzi SÖZ deməyi bacarmışam. Əsərlərimi 32 dildə tərcümə ediblər. Çində, ərəb ölkələrində, Argentinada və s. ölkələrdə oxunuram, mehzi həmin xalqların dilində. Belə düşündükdə kimə lazımdır ki, lazımdır ki, oxuyurlar. İndicə siz şahidsiniz, Ukraynadan gələn şəxsin mənimlə söhbətini - deyir ki, siz bilirsiniz ki, Ukraynada sizi necə sevirilər?!

- Hələ Ukrayna yaxın ölkədir.

- ... Və əhali də əsasən rus dilində danışır, rus dilində oxuyur. Bu baxımdan deyirəm ki, kiminsə xoşuna gəlmək üçün yazmaq olmaz, tam səmimiyyəti ortaya qoyacaqsan, o za-

man həmin əsərin dünyanın istənilən ölkəsində oxucusu tapılacaq, hətta mütləq tapılacaq.

- Əslində mövzuya yanaşma fərqliliyi vacib məsələlərdən biridir. Çingiz Abdullayev əsərlərində mövzuya beşəri tərəfdən yanaşır, yeni həmin hadisə dünyanın istənilən ölkəsində baş verə bilər və qəhrəmanları da ümumi bir xarakter birləşdirir - qəhrəmanlıq xarakterini.

- Bu, təbii prosesdir. Ümumbəşəri problemlər var ki, həmin problemlər dünyanın hər

türüdür. Uzun sözün qısası, Qarabağ bizim bütün sevincimizi əlimizdən alıb. Bir yazıçı olaraq Qarabağ haqqında nə düşünürsünüz, bu mövzuya necə yanaşdınız?

- Mən Qarabağda böyümüşəm. Babamın evi Ağdamda idi, Qorki küçəsində... Hər il yayı Qarabağda keçirirdik. Ağdamda dincəldik, ordan Şuşaya gəzməyə gedirdik. Necə ola bilər ki, hazırda biz o torpaqlara həsrətlik, bunu qəbul etmək çox çətin

edək?" Bu sualı verənlər uşaqlardır. Doğrudur ki, bəzi boşboğazlar "biz ticarət xalqıyıq", "bizə kitab-zad lazım deyil", "bizə Qarabağ lazım deyil" kimi boş-boş fikirlərlə camaatı zəhərləmək istəyir. Bu, sadəcə boş sözlərdir. Yeri gəlmişkən, bu günlərdə "ASAN" Xidmətdə oldum. Tərifləmək kimi demirəm, sadəcə yazıçı kimi müşahidələrimdən çıxış edərək deyirəm ki, yüzlərlə, minlərlə insan axını ora gəlir, rüsvət vermədən, pasportunu təqdim

di.

- Sizi xalq yazıçısı kimi yüksək zirvəyə yüksəldən oxucuların fikri sizin üçün nə dərəcədə önəmlidir?

- Bəlkə hər gün 20-30, hətta bəzən 50 məktub alıram. Bu məktublar dünyanın müxtəlif ölkələrindən gəlir və oxucular müxtəlif suallar ünvanlayırlar. Hər birini oxuyuram, vaxtım olanda cavab verirəm. Bütün bunlar mənim əsərlərimə verilən ən yüksək qiymətdir. Çünki oxucu, sizin dediyiniz kimi, öz yazıçısını yüksək zirvəyə qaldırır.

Haşiyə: Çingiz Abdullayevin bir neçə il əvvəl verdiyi müsahibəsindən: "Əslində, kiminsə fantastikadan xoşu gəlir, kiminsə detektivdən xoşu gəlir, kiminsə maceradan, kiminsə nağıldan. Düşünürəm ki, hansısa janrı fərqləndirmək lazım deyil. Ümumiyyətlə, kitablar iki yərə bölünür: yaxşı kitablar və pis kitablar. Yaxşı kitablar insanlara nəyi isə öyrədir, onları rəhmətliyə, vicdanlı olmağa, bu çətin həyatda dözümlülüyə çağırır. Düşünürəm ki, uşaqları hansısa janra yönəltmək vacib deyil. Amma düzünü desək, bütün dünyada müəyyən spesifikasiya var: uşaqlar əvvəlcə maceraya oxuyurlar, sonra, bir qədər böyüdükdən sonra, daha çox fantastika, detektiv, avantaür romanları oxuyurlar. Mənə elə gəlir ki, birinci növbədə uşaqları kitab oxumağa, bilik almağa həvəsləndirmək lazımdır. Bəlkə də yaradıcı adamların tələbələrə, gənclərə görüşməsi lazımdır. Bilirsiniz, göstərmək lazımdır ki, dünyada ən uğurlu adamlar oğurlar və kələkbazlar deyil, hər şeydən öncə istedadlı alimlər, istedadlı ixtiraçılar, hətta istedadlı menecerlər, mesənətləridir. Dünyada ən varlı adam bu səviyyəyə ağıllı, istedadlı, əməksevərliyi hesabına çatmış Bill Qeytsdir. Uşaqlara bunu gös-

Əgər dünyanın əksər ölkələrində Çingiz Abdullayevi oxuyurlarsa, onun yaradıcılığını bilirlərsə, deməli, söz xatirinə söz deyil, mehiz SÖZ deməyi bacarmışam

tərmək lazımdır. Uşaqlar isə, təəssüf ki, oğurları, kələkbazları görürlər. Buna görə də dəyişikliklər mütləq olmalıdır. Əgər biz gələcək haqqında düşünmək istəyiriksə, uşaqlarımızı mütləq görkəmli adamların təhsilində tərbiyə etməliyik. Kitablara çap olunmalıdır, o cümlədən vətənpərvərlik kitabları, tariximizə, coğrafiyamıza aid kitablar çap olunmalıdır, dünyəşöhrətli müəlliflərin Azərbaycan dilinə yaxşı tərcümədə kitabları çıxmalıdır".

Son söz əvəzi: Təxminən iki həftə əvvəl Çingiz Abdullayevdən müsahibə almaq üçün vaxt təyin etmişdik. Müsahibə vaxtı növbədəkiləri görünce, acığı, təəccübləndim və bir saat da yenidən gözləməli oldum. Televiziyadan müsahibə almaq üçün, Ukrayna səfirliyindən iş imza almaq üçün gözləyənlər var idi. Maraqlı olduğu qədər də çilgin təbiəti ilə tanınan siyasi detektiv yazar şahid olduğum qədərliklə həmin gün 3 saat sərasər danışdı. Az qala iki saat da mən danışmışdım. Axı, bu insan hazırda Azərbaycanda, bəlkə də dünyada ən məhsuldar yazan yazıçılardan biridir ki, durmadan yazır, belə olan halda onu danışıdıraraq vaxtını almaq da günah olar. Ancaq Çingiz müəllim yazmaqdan zövq aldığı kimi, danışmaqdan da böyük ilham alır. Buna görə, yaqın ki, bizləri qınamaz...

Ulduzə QARAQIZI
ulduzqaraqizi@gmail.com

bacarmışam...

mövqeyimi axıra qədər ortaya qoruyuram

tərəfində mövcuddur və aktual olaraq qalır - Xainlik, Məhəbbət, Sevgi, Vicdan məsələsi və s. Romeo-Cülyettanı götürək və yaxud Leyli-Məcnunu, bu faciəli məhəbbət mövzusunda dünyanın hər yerində rast gəlmək mümkündür. Əsl yazıçı xalqın əbədiyyətdə vəkildir. Homeri, Nizamini və ya digərlərini oxuyanda onun əsərləri vasitəsilə dövrünə də səyahət edirik-həmin dövrdə həyat necə idi, onun şahidi oluruz. Bu baxımdan yazıçı qələmi əlinə götürdükdə, ele ilk andan düşünməlidir ki, əbədiyyətdə xalqını təmsil edəcək.

SSRİ-nin yaxşı və pis cəhətləri

- **İstəsək də, istəməsək də keçmiş SSRİ haqqında danışmaq mümkün deyil...**

- Çünki böyük bir imperiya idi, 70 illik əsarət və demək olar ki, yaxın keçmiş...

- **Əlbəttə ki, yaxşı tərəflərini inkar etmək olmaz. Məsələn, ele götürək təhsil sisteminə qazandıran uğurları və s. Ancaq mənfi tərəfləri daha çoxdur. Bir xalq öz dilindən, öz dinindən etmək kimi mənfi məqamları Rusiyanın bir milləti məhv etməkdə necə qərarlı olduğunu ortaya qoymuşdu və daha nələr...**

- SSRİ-nin vaxtında təhsil sistemi, tərcümələr, dublyajlar, kitabxanaların, kinoteatrların fəaliyyəti, əhəlinin mütləq həvəsi, "Azərbaycanfilm"də istehsal olunan filmlər və s. yüksək səviyyədə idi. Hazırda isə danışmağa söz tapmaq olmur. Və belə olduğu halda, SSRİ dövrünün də üstündən xətt çəkmək olar. Bax, biz hazırda oturub söhbət etdiyimiz otaqda bir vaxtlar Səməd Vurğun yazıb-yaradıb. Onu necə inkar etmək olar? Eləcə də digər dahiləri inkar etmək mümkün deyil. Bu insanların hər biri Sovet Azərbaycanının insanları olub və hər birinin qələmindən çıxan əsərlər hər zaman öz aktuallığını saxlayacaq.

- **SSRİ-dən bəhs etmişkən, Qarabağ hadisəsi, sanki, bu imperiyanın sonu oldu. Bəlkə də birliyi qorumaq üçün son çarə olaraq Qarabağ məsələsini gündəmə ge-**

dir?! Xalam oğlu Qarabağ müharibəsində həlak olub, eləcə də digər həlak olanlar hər biri bizim əzizlərimizdir. Biz nəsil gördük, heç olmasa o torpaqlarda gəzməyə belə getdik, ancaq yeni nəsil o torpaqları görmür və zaman keçdikcə unudula bilər, bu, böyük faciədir!

- **Hətta yeni nesil Qarabağ məsələsi nə dərəcədə maraqlandıraçaq, budur problem...**

- Doğrudur, maraqlanmalıdır ki, müdafiə də edə bilsin. Meyli olsun ki, gedib o torpaqlarda yaşaya bilsinlər. Fərhad Bədəlbəylinin yaxşı bir sözü var. Deyir, Qarabağ məsələsi həll olunan kimi, biz ziyallıq gedib orda ev tikdirib yaşamağı ki, əhali də o torpaqlarda yaşamağın vacib olduğunu bilib axın etsinlər.

- **Azərbaycan xalqının Qarabağ torpaqlarından el çəkmək fikri yoxdur, olmayacaq da. Buna görə də oraya axın edib yaşamaq fikri sadəcə bir xeyalın məhsulu ola bilməz, əksinə, həqiqətə çevriləcək yaxın bir gələcəkdir.**

- Mən də buna inanıram və aprel hadisələrində bunun tam olaraq şahidi oldum. Yüzlərlə gənclər könüllü Qarabağda döyüşməyə getmək istəyirdilər. Çünki bizim döyüş əzminiz var. Mənim xoşuma gəlməz ki, millətin adından danışsın. Ancaq müşahidəçi kimi deyə bilərəm ki, Qarabağ məsələsində millət artıq dözmür, bu itki ilə barışa bilmir və tez bir vaxtda həll olunmasını istəyir. Bu, hər birimizin istəyidir. 4-5 gün bundan öncə Zərifə Əliyeva adına liseyde uşaqlarla görüşdüm. 14-15 yaşlı uşaqlar soruşur: "Çingiz müəllim, biz bu məsələni necə həll

etməklə sənədlərini asanlıqla həll edib çıxıb gedir. Halbuki "JEK"lər camaata zülm edirdi, arayıb almaq üçün necə əziyyət çəkirdi və bunu hər birimiz yaşamışdıq. Deməli, istəyəndə alınır. Rüsvətə qarşı mübarizə başlayıb və qarşısını almaq mümkündür, bu qədər sadə.

Xalqın yazıçısı və ya yüksək zirvəyə doğru

- **Uğurları bol olan, sadəcə öz yolu ilə gedən, durmadan yazıb yaradan insanlarla göz götürməyənlər çox olur. Necə fikirləşirsiniz, mərdiməzarlarsız həyat daha gözəl olmazmı?**

- Görünür, onlarsız mümkün deyil, həm də mərdiməzarlardan da özünəməxsus missiyası var; sadəcə mərdiməzarlıq etmək. Çox vaxt mənə irad tuturlar ki, mərdiməzarlara əhəmiyyət vermədən yoluna necə davam edirsən? Cavabım çox sadədir: Axı mən milçəkdən, ağcaqanaddan necə küssüm? Məni qəbul etməyən, oxumayan olublar. Bu, təbii haldır, hər kəs öz düşüncələrinə uyğun ədəbiyyatları mütləq etmək istər. Ancaq öz səviyyədə olmayan birinin özünü sənətlə eyni səviyyədə görməsi və bu barədə fikir yürütməsi, bu, artıq doğru deyil. Öncə mənim kimi bütün dünyada tanın, 32 dildə kitab yayımla, hər xalq, millət sənətdən danışsın, bir sözlə, Azərbaycanı yüksək səviyyədə təmsil etməyi öyrən, sonra özünü həmin şəxslə eyni səviyyədə düşün. Mən Azərbaycanda ən gənc yaşda xalq yazıçısı adını almışam - 45 yaşında. SSRİ dövründə hələ 50 yaşında 3-4 nəfər xalq yazıçısı adını almış-

